

Asiantuntijalausunto

Asia: HE 160/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi opintotukilain ja yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry kiittää mahdollisuudesta lausua opiskelijoiden asumisen tuen muutoksista.

Yleistä

Petteri Orpon hallitus on kuluneen kautensa aikana tehnyt paljon säästöpäätöksiä, jotka kohdistuvat opiskelijoihin ja nuoriin.

Esityksen mukainen siirto opintotuen asumislisälle heikentää ammatillisen toisen asteen opiskelijoiden etuuksia entisestään. Tällä hallituskaudella opintoetuuksien heikennykset ovat ennennäkemättömiä ja kohdentuvat jo valmiiksi pienituloisiin ryhmiin suhteettoman suurina. Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto ei kannata ehdotettuja muutoksia opiskelijoiden asumisen tukiin.

Asumislisä

Esitetyn asumislisän taso ei vastaa läheskään opiskelijoiden asumismenojen tasoa. Jo nykyisellään, vain 34% Amisbarometriin vastanneista asuu huoltajan luona ja asumistukea tai asumislisää saavilla oli taloudellisesti muita tiukempaa.

Ennakoimme, että taloudellisen tilanteen kanssa kamppailevia amiksia on näiden muutosten toteutuessa merkittävästi enemmän. Uskomme, että seuraukset ovat joko

toimeentulotuen käytön lisääntyminen, opintojen keskeyttämisten kasvu tai osaamistason lasku. Pahimmassa tapauksessa kaikkea tätä. Mikäli koulutuksen keskeyttäneiden määrä tai toimeentulotuella koko toimeentulonsa kattavien määrä kasvavat merkittävästi, jäävät myös tavoitellut taloudelliset hyödyt tästä siirrosta saamatta. Opiskelijoiden siirto asumisliisalle voi näin ollen kasvattaa kuluja entisestään, sen lisäksi että se vaarantaa koulutus- ja osaamistason nostoon liittyvät hallitusohjelmataavoitteet.

Erityiset haasteet asumisliisalle siirtymisessä

Erityisiä haasteita toisen asteen ammatillisilla opiskelijoilla on kuitenkin kesäajan toimeentulon kanssa. Läheskään kaikki eivät voi tai halua opiskella kesällä, mutta asumisliisa on sidottu opiskelukuukausiin. Toisaalta, osa voi tehdä kesätyötä tai suorittaa opintojaan oppisopimuksella kesän aikana. Näissä tilanteissa oikeus opintotuen asumisliisaa voi katketa ja se aiheuttaa pitkiä taukoja toimeentulossa.

Oppivelvollisten tilanne

Oppivelvollisuusikäisistä (15–19-vuotiaat) ammatillisista opiskelijoista lainaa oli noin 11 prosentilla ja lukiolaisista noin kolmella prosentilla. Keskimääräinen lainamäärä kaikilla ammatillisilla opiskelijoilla oli 9 625 € ja alle 20-vuotiailla 4 993 €. Kaikilla lukiolaisilla keskimääräinen lainasumma oli 5 795 € ja alle 20-vuotiailla 4 916 €.

Tilanne on jo nykyisellään se, että osa nuorista joutuu velkaantumaan suorittaakseen oppivelvollisuutensa. Tulevat muutokset sekä opintolainan valtiontakauksen kasvattaminen tuskin kääntää kehityksen kulkua toisaalle.

Vaikutuksen opiskelijoiden ajankäyttöön ja tulevaisuuteen

Monien opintoetuuksia muuttavan esityksen tavoitteeksi on määritelty ”järjestelmä, joka mahdollistaa jatkossakin ensisijaisesti täysipäiväisen opiskelun”. On kuitenkin mahdotonta panostaa opintojen edistämiseen ja painottaa oppimisessa laatua ainaisen kiireen keskellä.

Tuore Amisbarometri kertoo, että vielä 2015 amisbarometrissa 94% vastaajista opiskeli ensisijaisesti, kun 2024 amisbarometrissa luku oli enää 74%. Alle 20-vuotiailla opiskelun ensisijaisuus on ensimmäistä kertaa vähentynyt vuoden 2024 tuloksissa.

Kouluterveyskyselystä käy ilmi, että nuorten hyvinvointi on monilla mittareilla katsottuna heikentynyt esim. 23 % amiksista ei ole saanut tukea ja apua hyvinvointiin koulukuraattorilta lukuvuoden aikana, vaikka olisi tarvinnut ja 18% kokee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta.

Tiedämme jo, että matalalla toimeentulolla tutkitusti yhteys mielenterveyden haasteisiin ja että lapsena ja nuorena koetun köyhyyden seuraukset ovat kauaskantoisia niin koulutuksen kuin hyvinvoinnin suhteen. Opiskelijoiden tukiin tehtäviä muutoksia suunniteltaessa ei kuitenkaan ole kartoitettu koulutus- ja sosiaalipoliittisten toimien vaikutuksia laajemmin.

Mahdolliset hyvinvoinnin, asumisen ja toimeentulon haasteet tulevat arviomme mukaan vaikuttamaan opintoihin kiinnittymiseen sekä tulevaisuuden työkykyyn ja osaamistason nostoon negatiivisesti. Ehdotut muutokset tulevat vaikeuttamaan nuorten kouluttautumista. Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry haluaa myös huomauttaa, että tulkintamme mukaan jatkuva nuorten ja opiskelijoiden toimeentulosta ja hyvinvoinnista säästäminen on ristiriidassa Petteri Orpon hallitusohjelman koulutuspoliittisten tavoitteiden kanssa.

Lopuksi

Esityksen tavoitteena on tukea yhteisöllistä ja edullisempaa asumista. Kantavana ajatuksena tuntuu olevan, että jatkossa suurimmalla osalla opintotuen saajista tulisi olla nykyistä edullisempi asunto. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, opiskelijat kilpailevat jo nyt edullisista asunnoista muiden pienituloisten ihmisryhmien kanssa. Lisäksi opiskelijat tarvitsevat asunnon riittävän läheltä oppilaitosta, jolloin julkinen liikenne ja erilaiset kasvukeskukset on oltava saatavilla.

Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry haluaa myös ilmaista huolensa opintotukijärjestelmän hajanaisesta kehittämisestä. Pala kerrallaan tehtyjen muutosten myötä kokonaisuus tuntuu hankalalta ja monimutkaiselta. Olisimme toivoneet, että opintotukijärjestelmän muutosesitykset toteutetaan huolellisella valmistelulla, vaikutusten arvioinnilla ja yhteisen opintotuen uudistusta valmistelevan työryhmän asiantuntijuudella.

Jo tehdyt ja tulevat muutokset amisten toimeentuloon heikentävät mahdollisuutta kouluttautua, mutta todennäköisesti vaikuttavat myös heikentävästi haluun jatkaa opintoja korkea-asteella.

Haasteet ja ongelmat asumislisään siirtymisessä korostuvat erityisesti heikommin opiskeluedellytyksin varustettujen ja heikommasta taloudellisesta tilanteesta tulevien amisten kohdalla. Esitetyt muutokset hankaloittavat kesän ajan toimeentuloa sekä lisäävät opintolainataakkaa entisestään.

Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry kehoittaakin vielä perumaan tai vähintäänkin kohtuullistamaan amisten toimeentulon heikennyksiä, kuntoutustukia koskevia leikkauksia ja asumisen tuen muutoksia. Osaaminen ja hyvinvointiin panostaminen, olisi paitsi inhimillisempää, mutta myös paljon parempi pohja kasvutoimenpiteille.

Lisätietoja:

Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry

Edunvalvonnan asiantuntija

Suvituuli Lundmark

p. 044 776 6048

suvituuli.lundmark@sakkiry.fi